

БЛАГОДАТ И СВОБОДА НА ВОЛЯТА В „PRAEDESTINATUS“

Росен Миланов

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Резюме. Трактатът *Praedestinatus* вероятно произхожда от земите на днешна Северна Италия и е написан през V в. – в разгара на спора за благодатта и свободата на волята. Неговият автор остава неизвестен. Заглавието е свързано с разгледаната в него ерес на предестинатите, проповядваща безусловно предопределение за смърт или за живот на всички хора и водеща началото си от някои погрешни възгледи на Августин Хипонски († 430). Трактатът *Praedestinatus* е насочен основно срещу учението за предопределение. Той доказва несъвместимостта на предопределението с учението за Божията доброта, с постулата за свободата на човешката воля, с Божието желание за спасение на всички хора и с възможността на човека дори и след грехопадението да желае доброто. Ако съществуваше предопределение, човекът не би бил нравствено отговорен за делата си и Бог щеше да бъде виновен за това, че не е избрал всички хора за спасение. Именно това е основната мисъл на автора на *Praedestinatus*, която се съдържа в православното учение за синергия-та (*съ-действуемо*) между Бога и човека. По такъв начин неизвестният автор на *Praedestinatus* е един от основните западни защитници на светоотеческото учение за синергията през V в.

Key words: Divine grace, free human will, synergy (co-operation), foreknowledge – predestination, salvation

Православното учение за взаимодействието между благодатта и свободата на волята на Запад е изразено най-добре у трима автори: св. Йоан Касиан († ок. 435), св. Фавст Реиски († ок. 495) и анонимният автор на трактата *Praedestinatus*. *Praedestinatus* вероятно произхожда от земите на днешна Северна Италия (вж. Loofs, 1906: 198), за разлика от другите запазени антиавгустинистки съчинения, които принадлежат на автори от Южна Галия.

Praedestinatus е съставен най-вече във връзка с ереста на предестинатите, която се появява на Запад през V в. Предестинатите (от лат. *praedestino* – *предопределям*), най-общо казано, проповядвали безусловно предопределение на всички хора – за спасение или за гибел. Те възприели неправилното учение на

Августин Хипонски († 430) за човечеството след грехопадението като *massa damnata*, *massa perditionis* – осъдено множество, множество, подлежащо на гибел, – което вече не може да започне нищо добро, нито дори да пожелае доброто. По такъв начин предестинатите далеч преди първите протестантски реформатори и Калвин направили логическите изводи от Августиновите възгледи. Те водят само до едно: тъй като след грехопадението никой не може да се устреми по никакъв начин към доброто, тогава Бог е Този, Който избира някои за спасение, а други оставя в гибелта.

Очевидно ереста на предестинатите се появява още докато Августин е жив. Трябва да се прави разлика между нея и възгледите на самия Августин, макар в *Praedestinatus* на няколко места да се казва, че ереста на предестинатите се разпространявала под името на Августин (вж. напр. *Praedestinatus*... Liber I,90 (PL 53,620A); Liber III (PL 53,627D)). В *Praedestinatus* няма характерното за древността скриване на действителното име на почитан и уважаван богослов, който обаче е допуснал грешка по определен въпрос. Така съчинението се насочва пряко и срещу крайностите на Августин.

Praedestinatus се състои от три книги. Първата от тях прави ретроспекция на всички известни на автора ереси в историята на Християнската църква, първа от които е тази на Симон Влъхва (вж. Деян, 8: 9–24), а последна – ереста на предестинатите. Общият брой на ересите, изброени и анализирани от автора на *Praedestinatus*, е 90. В края на книга I, след осемдесет и деветата ерес на несторианството, идва кратко съобщение за най-новата (по онова време) ерес – предестинатската. Краткото представяне на тази ерес представлява глава 90 на книга I. Книга II и книга III се занимават само с учението на предестинатите, като с богословско-философски методи доказват неговата несъстоятелност.

От римокатолическа гледна точка *Praedestinatus* се счита за едно от т.нар. полупелагиански съчинения, а неговият автор – за полупелагианин. Но всъщност неизвестният автор на *Praedestinatus* е един от защитниците на православно учение за взаимодействието между Божията благодат и свободната човешка воля. В *Praedestinatus* се решават православно редица богословско-философски въпроси, стоящи както пред светите отци от V–VI в., така и пред съвременните богослови: разликата между предзнание и предопределение, Божието желание за спасение на всички хора, началото на човешкото спасение.

1. Предзнание и предопределение

Предопределение в неговия абсолютен смисъл на *безусловно предопределение* е действието на Божията благодат по отношение на човека, когато не е налице никаква негова инициатива и дейност. Различават се два вида предопределение: положително и отрицателно. Положителното предопределе-

ние е предопределение за блаженство, или, ако се направи логическа връзка – предопределение за добро (т.е. за вършене на добро, воля за което дава Бог). Отрицателното предопределение е предопределение за гибел, респективно – предопределение за зло (за вършене на зло, воля за което има човекът, а Бог не му дава воля за добро). Предопределението за блаженство или за гибел всъщност означава етическо предопределение за добро или за зло. Но християнският Бог не е творец на злото; Той само го допуска в свободния избор на създадените от Него разумни и свободни творения. Понеже без наличието на свобода не може да се постигне и истинско блаженство, към каквото са призвани разумните и свободни Божии творения – хората и ангелите (част от които избрали злото и отпаднали от Божията благодат, превръщайки се в демони).

Учението за безусловно предопределение подрива основите на Свещеното Писание и на нравственото учение, присъстващо в него. То отрича свободата на човека, а без свобода е немислимо и нравственото усилие. Това важи, първо, за Стария Завет с неговите многобройни заповеди и предписания: *Зако- нът казва: пази моите заповеди и ще живееш; предопределението пък казва: приготвени са вече съдовете на гнева за гибел и съдовете на милосърдие, които са призвани за живот (... lex dicit: „Custodi praecepta mea, et vives“; praedestinatio autem dicit: „Vasa irae iam aptata ad interitum, et vasa misericordiae quae vocantur ad vitam“ (Praedestinatus... Liber III. PL 53,629C–D). Безусловното предопределение се противопоставя и на новозаветното Христово учение. Защото Христос, според Неговите собствени думи, дойде не за да наруши Закона, а за да го изпълни (вж. Мат. 5:17). Това изпълване на Закона може да се разбира и като неговото довеждане в пълнота. Христовите нравствени повели се отнасят не само до човешките дела, но и до мислите, чувствата и желанията; тези повели са далеч по-съвършени от старозаветните и изискват още по-големи нравствени усилия, които биха били немислими, ако действително съществуваше безусловно предопределение.*

Прекратяването на духовния труд е логичното следствие от августинисткото предопределение. Духовният труд е безсмислен и за избраните от Бога, и за онези, които не са избрани – *тези, които Бог веднъж завинаги е предопределил за живот, дори и да не проявяват усърдие, дори и да грешат, дори и да не желаят, без своето желание се привеждат към живота; а онези, които е предопределил за смърт, макар и да тичат, да бързат, се трудят без смисъл (... (colligimus apud animum) quos Deus semel praedestinavit ad vitam, etiam si negligunt, etiam si peccent, etiam si nolint, ad vitam perducentur inviti: quos autem praedestinavit ad mortem, etiam si currant, etiam si festinent, sine causa laborant). (Praedestinatus... Liber II. PL 53,623B). С подобни аргументи и св. Винценций (Викентий) Лерински († ок. 450) се противопоставя на една група еретици, които *дръзват да обещават и учат, че в тяхната църква (ecclesia – буквално събрание – бел.м.) – тоест в събраниянето на тяхната общност – има ня-**

каква голяма, особена и, разбира се, лична благодат – до такава степен, че без никакъв труд, без никакво усърдие, без никакво старание, дори и ако не искат, не търсят и не хлопат (вж. Мат. 7:7–8), всички онези, които принадлежат към тяхното число, все пак така се ръководят от Бога, че... никога не могат да се съблазнят (*Audent etenim polliceri et docere quod in ecclesia sua, id est, in communionis suae conventiculo, magna et specialis ac plane personalis quaedam sit Dei gratia, adeo ut sine ullo labore, sine ullo studio, sine ulla industria, etiamsi nec petant nec quaerant nec pulsant, quicumque illi ad numerum suum pertinent, tamen ita divinitus dispensentur, ut... possint... numquam scandalizari*) (S. Vincentius Lirinensis. *Commonitorium* I,26,8–9: 185). Разбира се, Августин и неговите последователи едва ли са си представяли така следствията от своите възгледи и едва ли са ги прилагали в постъпките и решенията на своя живот и дейност. Това позволява на някои изследователи да правят разлика между богословско учение и пастирска практика у Августин (вж. Мейендорф, 1992: 238; Rottmanner, 1892: 27). Не е ясно обаче дали еретиците-предестинати не са следвали неотклонно неправилното си богословско учение за предопределение. По-вероятно е техният живот и проповед наистина да са представлявали съблазън за християнското общество и именно това да е предизвикало острата реакция на западните православни автори през V–VI в.

Учение на предестинатите и това на августинистите в неговия теоретичен вариант има практическо измерение – изводите от техните твърдения са разрушителни за аскетическия и въобще за християнския живот. Ако се приемат предестинатските и августинистките възгледи, излиза, че Божията благодат, или, по-точно благодатта на постоянството, както я нарича Августин, се дава абсолютно независимо от човешкото желание и усилие и веднъж дадена, тя не подлежи на отнемане – т.е. тя е неустойима: *Nedейте да искате, защото това не зависи от искация... (...) Недейте да тичате, защото това не зависи от тичация... (Nolite velle, quia non est volentis... (...) Nolite currere, quia non est currentis...)* (*Praedestinatus*... Liber III,10. PL 53,649B) Учението на предестинатите и августинистите пренебрегва тайнството на човешката личност – нравствения избор, различаващ добрия от лошия човек. За тях всичко е в ръцете на Бога, Който решава дали да направи някого добър, или не. Но по такъв начин Бог и Неговата благодат не се възвеличават, а напротив, в Бога се въвеждат чуждите на Неговото естество несправедливост и немилосърдие.

Думата *предопределение* е придобила негативен смисъл именно във връзка с учението за безусловно предопределение, получило по-късно обширна трактовка на протестантска почва. В православен смисъл обаче също може да се говори за Божие предопределение – предзнанието на Бога се простира върху бъдещите дела на всички хора. Въз основа на отговора, който ще даде човекът на Божиата любов, Бог определя за добрите награда, а за злите – мъчение. Предзнанието на Бога не действа като предопределение за човека,

тъй като *предшества* волевите решения не каузално, а логосно-познавателно (Каприев, 1996: 60). Именно в такъв православен смисъл вижда предопределението авторът на *Praedestinatus*: ... *чрез предзнанието Бог е сложил и постановил своето предопределение. Онези, за които знае предварително, че по никакъв начин няма да се обърнат, тях е предопределил за смърт; а за които е предугаднал, че по всякакъв начин ще се обърнат, тях е предопределил за живот (... per praescientiam Deus praedestinationem suam fixit atque constituit. Iam quos praesciit nullo modo converti, hos praedestinavit ad mortem; quos praesciit omni modo converti, hos praedestinavit ad vitam)* (*Praedestinatus*... Liber II. PL 53,622B–C). Това е всъщност учението на Древната църква по този въпрос: *Съществува предопределение за спасение или за гибел, но това предопределение е зависимо от нашите дела, т.е. то е определено от Божието предзнание и затова не може да се разглежда като чисто предопределение* (Schindler, 1965: 185).

Заклучението на решенията на Втория Аравсионски събор (529 г.) (което обаче на други свои места не отразява православното синергистично учение!) дори предава на анатема защитниците на отрицателното предопределение: *Ала не само не вярваме, че някои са предопределени от Божествената власт за зло, но и ако някои искат да вярват в такова зло, категорично ги отхвърляме и им казваме: анатема!* (*Aliquos vero ad malum divina potestate praedestinos esse non solum non credimus, sed etiam, si sunt qui tantum malum credere velint, cum omni detestatione illis anathema dicimus*) (Concilium Arausicanum II. *De gratia et libero arbitrio*. PL 67,1150B)

2. Божието желание за спасение на всички хора

Защо не всички хора се спасяват? Този въпрос е вълнувал много християнски автори и продължава да вълнува богословите, а и обикновените християни. Това е и един от най-важните въпроси, свързани със спора за благодатта и свободата на волята и със спора за предопределението. Желает ли Бог спасението на всички хора, или не? В Първото послание на св. ап. Павел до Тимотей (2:4) ясно се казва: *Бог..., Който желае всички хора да се спасят и да достигнат до познание на истината...* Но предестинатите и августинистите изопачават смисъла на това място и колкото и да е невероятно, говорят за нежелание от страна на Бога за спасение на всички хора; те не приемат този текст и го изопачават, настоявайки на съществуването на предопределение от страна на Бога.

Августинисткото тълкуване на всички хора от 1 Тим. 2:4 най-често е следното. Всички хора, според августинистите, означават онези хора, които Бог е пожелал да спаси – т.е. всички, които се спасяват: ... *отделят се от онези „всички“ всичките, на които Христос не е дал да познаят тайнството на небесното царство; и справедливо се разбират всички онези хора, които Бог желае да бъдат спасени и да достигнат познание на истината...* (...)

removeantur ab omnibus illis omnes isti quibus Christus non dedit nosse mysterium regni coelorum; et digne intelligantur illi omnes homines quos vult Deus salvos fieri et ad agnitionem veritatis venire...) (Fulgentius Ruspensis. *De veritate praedestinationis...* Liber III,12,19. PL 65,661B) Тълкуванията на 1 Тим. 2:4 в августиновски дух може да се сведат до три основни: С „всички“ може да се имат предвид всички човешки класи. Или „всички“ означава, че всички онези, които фактически достигат спасение, са изкупени само чрез Христос. Или Бог желае спасението на всички в смисъл, че Той пробужда волята у светите и всички грешници биха могли да се спасят, въпреки че Сам не желае това и не съдейства за него (Schwager, 1982: 278). Три тълкувания привежда и Тома Аквински в *Сума на теологията* (вж. Тома от Аквино. *Сума на теологията*. Въпрос 19 – *За волята Божия*, раздел 6: 357), като обаче третото тълкувание малко се различава от току-що приведеното. Според Тома една възможна причина за неизпълняване на Божията воля в конкретния случай е фактът, че има разлика между *пожелателност* и *безусловна воля*. В случая Бог желае спасението на всички хора като пожелание, а не като безусловна воля, тъй като, проявявайки Своята справедливост, Той вече иска да осъди грешниците (вж. Тома от Аквино. *Сума на теологията*. Въпрос 19 – *За волята Божия*, раздел 6: 357–358).

Но отговорът на въпроса, защо не се спасяват всички хора, е далеч по-прост: Бог като вседобър (всеблаг) желае спасението на всички хора, което по принцип е възможно, но на практика е нереално, тъй като спасението и свързаното с него блаженство са неосъществими без наличието на свободно пожелаване и избор от страна на човека. Т.е. не всички се спасяват, защото не всички по своята свободна воля избират доброто. Августин и Тома обаче, въпреки своята висока логичност (дори свръхлогичност), не разбират какво означава да желаеш спасението. Според тях няма човек, който да не желае да бъде спасен (вж. Aurelius Augustinus. *Enchiridion...* 103. PL 40,280; Тома от Аквино. *Сума на теологията*. Въпрос 19 – *За волята Божия*, раздел 6: 357). Но това е повърхностно разсъждение, отнасящо се само до външния изказ и отговор на въпрос, далеч по-сложен и притежаващ огромна вътрешна дълбочина – въпрос, на който трябва да се дава отговор всеки ден и час и с постоянство да се отстоява даденият отговор. В действителност малцина знаят какво наистина означава спасението и още по-малко хора го желаят.

Вътре в сърцето, в душата на човека се извършва съдбоносният избор между доброто и злото. От този избор зависи вечната участ на човека. Как? Свещеното Писание говори за хора, които загиват, *защото не са приели любовта на истината за свое спасение* (2 Сол. 2:9); *те не са повярвали в истината, а са обикнали неправдата* (2 Сол. 2:12) – т.е. обикнали са злото и са пренебрегнали Божествената воля за тях. Към това, което е избрал и към което се е привързал човекът, се е насочило не само неговото желание,

но и цялата му душа. Ако той е избрал и обикнал злото, не може да притежава Божията благодат: ... *ако не желаеш да вярваш от цялото си сърце, няма да дойде върху теб милостта, нито тази благодат, да станеш част от Божественото настъпване* (... *Nisi volueris ex toto corde tuo credere, non ad te veniet indulgentia, neque gratia haec, ut gregis divini particeps fias*) (**Praedestinatus**... Liber III,8. PL 53,645A). А това означава, че въпреки Божието желание всички хора да се спасят, избралият и обикнал злото човек загива с вечна смърт, не можейки да участва в блаженството на приобщилите се към абсолютното Добро – Бога.

В християнска перспектива защитата на безусловно предопределение от страна на Бога е хула срещу Него, и по-точно – срещу Неговата (все)доброта и безкрайна любов, понеже Бог не може да не желае спасението на всички: *Не виждате ли, моля, колко тежко се хули Бог с тези твърдения?! (Videtisne, obsecro, quam graviter blasphemetur his assertionibus Deus?)* (**Praedestinatus**... Liber III,3. PL 53,637C) Предопределението от страна на Бога нарушава едно от Неговите качества (свойства) – или Неговата безкрайна любов, или Неговото всемогъщество. Авторът на *Praedestinatus* смята, че Бог призовава всички, но съвсем не всички желаят да откликнат на Неговия зов, а Той не нарушава свободата на никого: *Как доказвате, че Бог не призовава всички към Своята благодат? Сам Бог не желае да ги призове? Или желае, но не може? Или те не заслужават? Ако желае, но не може, Той се хули като безсилен; ако може, но не желае, се показва несправедлив; ако самите хора не заслужават, значи вече благодатта не е благодат и призоваването е според заслугата на човека, а не според Божията благодат – ако пък е според Божията благодат, а не според човешката заслуга, тогава Той призовава всички (Unde probates quia non omnes vocat Deus ad gratiam suam? Ipse Deus non vult eos vocare? An vult et non potest? An non merentur? Si vult et non potest, blasphematur impotens; si potest et non vult, videtur iniquus; si ipsi non merentur, ergo iam gratia non est gratia, et res meriti humani est vocatio, non gratiae Dei; si autem gratiae Dei est, et non meriti hominis, omnes vocat)* (**Praedestinatus**... Liber III,3. PL 53,636D–637A).

В *Послание-то на източните патриарси за православната вяра* е потвърдено библейското и светоотеческо учение за Божията любов и желание за спасение на абсолютно всички хора: *Не е ли безумно... да се твърди, че искането на Бога е причина за нещастията на осъдените? Не ще ли рече това да се изрича ужасна несправедливост и хула срещу Небето? Бог е непричастен на никакво зло, еднакво на всички желае спасение, в Него няма място за лицемерия; ето защо ние изповядваме, че Той справедливо предава на осъждане онези, които остават в нечестие поради развратената си воля и неразкаяното сърце (Послание на патриарсите на Източновселенската църква за православната вяра. В: Коев, 1991: 214).*

3. Началото на човешкото спасение

Според августинистите и еретиците-предестинати, с които полемизира авторът на *Praedestinatus*, началото на човешкото спасение или началото на добрата воля може да изхожда само от Бога. Св. Йоан Касиан, св. Фавст Реиски, анонимният автор на *Praedestinatus* и другите православни отци се противопоставят остро на Августин и неговите последователи с техните възгледи за невъзможност на човека след грехопадението дори да пожелае нещо добро. Възгледът на августинистите е повлиян от тяхното погрешно разбиране за последиците от първия грях. Те предполагат пълна загуба на доброто у човека поради грехопадението и този възглед продължава своето развитие в протестантството с неговата *sola fides*, резултат от невъзможността на човека да върши и желае нищо добро.

Православният възглед обаче е различен от августинисткия. Според православните отци човешката природа не е напълно повредена вследствие на грехопадението и у човека все пак остават т.нар. *semina virtutum* – *семена на добродетелите*. Всеки човек в условията на своето земно съществуване е способен на свободен избор между доброто и злото и може да пожелае, дори да започне нещо добро. Ако това не беше така, той би бил нравствено невменяем и единственият виновник за неговата гибел щеше да бъде Бог, Който не му е дал Своята благодат, за да пожелае той доброто. Ако се приеме августинисткият възглед за предопределението, свободата на човека се унищожава. А именно свободата на човека е предпоставка за неговата нравствена вмняемост. Парадоксът обаче е, че ако не съществува свобода, ако човекът е определен отвън, не е възможно да се говори за праведни и грешни хора: *И така, ако е унищожена свободата на волята, как тогава сме хора-грешиници?! (Si ergo perit libertas arbitrii, unde sumus homines peccatores? (Praedestinatus... Liber III,21. PL 53,662B)*. Ако човек в условията на своето земно съществуване не може да пожелае никакво добро, единственият виновник за нежеланието (на онези, които не пожелават доброто) е Бог. От богословска гледна точка това обаче е недопустимо. Ето защо е възможно да се каже, че началото на спасението в неговата субективна перспектива понякога може да изхожда и от човека (макар че и тогава в определен смисъл, както ще стане ясно по-долу, не може да се говори за автономно действие на човешките сили, доколкото те са дарове от неговия Творец).

Всъщност решението на въпроса за реда при действието на благодатта и свободата зависи от това, какво се разбира под *благодат*. Авторът на *Praedestinatus* разглежда случая с изкуплението, извършено от Христос: *Защото, като дойде* (Единородният Син Божи – бел.м.), *пострада за всички хора. И така, в този ред Божията благодат предшества човешката воля (Veniens enim pro omnibus hominibus passus est. Ergo hoc ordine praecedit gratia Dei voluntatem hominis) (Praedestinatus... Liber III,8. PL 53,645B)*. За случая на

личния избор на човека, т.е. на субективното спасение, може да се каже, че понякога *човешката воля предшества Божията благодат* (*Antecedit voluntas hominis gratiam Dei*) (**Praedestinatus**... Liber III,8. PL 53,645B). Примери за това присъстват в Евангелието и други библейски книги – като такива православните западни отци-синергисти привеждат обикновено Закхей, разбойника на кръста, стотника Корнилий (вж. напр. S. Ioannis Cassianus. *Conlatio* 13,15: 174; S. Faustus Rhegiensis. *De gratia*... Liber II,8. PL 58,828C). Така се стига до православния възглед за синергистичното действие на двата фактора в човешкото спасение: *Божията благодат не само предшества, но и следва човешката воля* (*Non solum antecedit, sed etiam sequitur Dei gratia hominis voluntatem*) (**Praedestinatus**... Liber III,17. PL 53,656C). *И така, казахме: и предшества, и следва* (*Diximus itaque: et antecedit, et sequitur*) (**Praedestinatus**... Liber III,17. PL 53,657A).

Светоотеческото разбиране за синергията между Бога и човека, и по-специално за „началото на спасението“ не изключва възможността на човека да желае доброто. В синергията става дума както за предваряне, така и за непредваряне на човешката воля от благодатта, в зависимост от това какъв момент от спасението се разглежда. Всъщност въпросът има и дълбока същност. В разбирането на православните отци-синергисти човешката природа не се разглежда отделно от благодатта. Термините „природа“ и „благодат“ не са в опозиция (вж. Майендорф, 1995: 176). Никой от източните и западните отци-синергисти не е мислил *човешкото усилие и Божествената благодат като взаимноизключващи се* (Weaver, 1996: 87). И всичко добро у човека е Божия принадлежност – именно Бог го е вложил в него и способства за неговото развитие и усъвършенстване. Така светите отци-синергисти схващат и *семената на добродетелите*, останали у човека след грехопадението. Т.е. за тях не съществува друг извор на доброто освен Висшето добро – Бог.

Ереста на предестинатите се появила исторически през първата половина на IV в. на Запад, но тя е имала и по-късно своите разновидности и продължава да ги има и днес – протестантството в лицето на първите реформатори и на Жан Калвин също предоставя една актуализация на предестинатската ерес. Но това, което е особено важно тук, е, че корените на предестинатската ерес се намират в учението на Августин Хипонски, в т.нар. *августинизъм*. Макар Августин да не говори пряко за предопределение за гибел, нито за предопределение за зло, логическите изводи от неговото учение са такива.

Трактатът *Praedestinatus* е насочен основно срещу неправилното (дори може да се каже и еретическо (вж. Azkoul, 1984: 46)) учение за безусловно предопределение. Но неизвестният автор развива в широта своята аргументация, като доказва несъстоятелността на предопределението въз основа на

християнския догмат за Божията (все)доброта и безкрайна любов. Освен това безусловното предопределение унищожава постулата (не само богословски, но и философски) за свободата на човешката воля. Предопределението е несъвместимо с Божието желание за спасение на всички хора, което предестинатите и августинистите наистина жертват, за да запазят своите неверни предпоставки. А техните построения за безусловно предопределение се основават на възгледа им за последиците от грехопадението – в августинизма човешката природа е напълно повредена от греха и никой човек не може да пожелае доброто. Но ако това беше вярно, единствената причина за гибелта на погиващите щеше да бъде Бог, Който не ги е избавил от осъждането и гибелта! Следователно възгледът за безусловно предопределение сменя нравствената отговорност от човека за неговите дела. От всичко това авторът на *Praedestinatus* извежда невъзможността за синхронизиране на безусловното предопределение с християнското учение и го обявява за богохулство. Така авторът на *Praedestinatus* се превръща в един от основните западни защитници на светоотеческото учение за синергията през V в.

ЛИТЕРАТУРА

- Каприев, Георги. (1996). *Августин*. София.
- Майендорф, прот. Йоан. (1995). *Византийско богословие*. Превод от английски. София.
- Мейендорф, прот. Иоанн. (1992). *Въведение в святоотеческое богословие*. Перевод с английского. Вильнюс, Москва.
- Послание на патриарсите на Източноселенската църква за православната вяра. В: Коев, Т. (1991). *Православен катехизис и Послание на източните патриарси*. Първо фототипно издание. София.
- Тома от Аквино. (2003). *Сума на теологията*. Т. I. Превод от латински. София
- Aurelius Augustinus. *Enchiridion ad Laurentium sive de fide, spe et caritate liber unus*. PL 40, 231–290.
- Azkoul, Michael. (1984). „Peccatum originale“: The Pelagian Controversy. In: *Patristik and Byzantine Review. Paterike-Byzantine epitheoresis* 3, p. 39–53.
- Loofs, F. (1906). Semipelagianismus. In: *Realencyklopädie* 18, Gotha, S. 192–202.
- Schindler, Alfred. (1965). Gnade und Freiheit. Zum Vergleich zwischen den griechischen und lateinischen Kirchenväter. In: *Zeitschrift für Theologie und Kirche* 62, S. 178–195.
- S. Ioannis Cassianus. Conlationes VIII–XVII. (1958). *Sources chrétiennes (SC)* 54. Paris. *Praedestinatus sive praedestinatorum haeresis libri tres*. PL 53, 587–672.

- S. Faustus Rhegiensis. *De gratia Dei et libero arbitrio. Libri Duo. Patrologiae cursus completus*. Series Latina (PL) 58, 783–836.
- S. Vincentius Lirinensis. (1985). *Commonitorium I et II. Corpus Christianorum. Series Latina (CCL) 64*. Turnhout, p. 147–195.
- Weaver, Rebecca Harden. (1996). *Divine Grace and Human Agency: A Study of the Semi-Pelagian Controversy*. Macon, Ga.

GRACE AND FREEDOM OF THE WILL IN „PRAEDESTINATUS“

Abstract. The treatise *Praedestinatus* probably descends from the area of today's north Italy and it is written in the 5th century – in the heat of the debate about the grace and the freedom of will. Its author remains unknown. The heading is related to the examined heresy of the predestinators which preaches unconditional predestination for death or for life of all people and is originating in some false views of Augustin of Hippo († 430). The treatise is ideologically charged mainly against the doctrine of predestination. It shows the inconsistency of the predestination with the doctrine of God's goodness, with the postulate of the freedom of the human will, with the God's wish for salvation of all people and with the possibility of man even after the original sin to wish the good. If there was a predestination the man wouldn't be morally responsible for his deeds and God would be guilty for that He hasn't chosen all people for salvation. This is exactly the basic thought of the author of *Praedestinatus* which is included in the orthodox teaching of the synergy between God and the man. Thus, the unknown author of *Praedestinatus* is one of the main western advocates of the Holy Fathers' teaching of the synergy during the 5th century.

Rossen Milanov

✉ PhD student in Dogmatic theology
Sofia University „St. Kliment Ohridski“
Theological faculty
E-mail: rossen_milanov@abv.bg